

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2009
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Ένα από τα σταθερά στοιχεία στην ποίηση του Σαχτούρη είναι η χρήση υπερρεαλιστικών στοιχείων. Έτσι και στο συγκεκριμένο ποίημα υπάρχουν τρεις εικόνες. Κάθε εικόνα βασίζεται σε συνειρμούς, είναι σχετικά αυτόνομη και συμπυκνώνει μία μικρή ιστορία. Η πρώτη εικόνα: ο κακοποιημένος ουρανός (στ.1-3). Εδώ, ο ουρανός παραβάλλεται με μπαξέ, με περιβόλι του οποίου όμως το χαρακτηριστικό δεν είναι τα λουλούδια, όπως θα ήταν αναμενόμενο, αλλά το αίμα πάνω στο λίγο χιόνι που έχει απομείνει. Το αίμα αυτό παραπέμπει στις τραυματικές εμπειρίες και τα αρνητικά βιώματα του ποιητή: πόλεμος, κατοχή, εμφύλιος, μεταπολεμικές αντιπαλότητες και φυσικά βιώματα και θάνατοι. Η δεύτερη εικόνα: ο ουράνιος ελεγκτής (στ.4-6). Ο ποιητής εδώ δηλώνει την ιδιότητα του ως ελεγκτής των αστεριών. Είναι εκείνος που θα φτάσει στον ουρανό για να ελέγξει αν τα αστέρια εξακολουθούν να έχουν το ασημόχρυσο χρώμα τους, να βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση να μη σβήσουν κι απλώσουν το σκοτάδι στον ουρανό, κατάσταση η οποία φέρει και το απόλυτο σκοτάδι στη γη. Το εγχείρημα αυτό απαιτεί τόλμη και αποφασιστικότητα. Έτσι, ενεργοποιεί τις δυνάμεις του και συγκεντρώνει την προσοχή του γιατί το έργο του ως ελεγκτή των αστεριών είναι διαρκές κι απαιτεί αποφασιστικότητα και ψυχική ωριμότητα. Γι' αυτό και η φράση *έσφιξα τα σκοινιά μου* παρουσιάζει τον ποιητή – ελεγκτή να προσδένεται, να βρίσκεται σε κατάσταση ετοιμότητας. Η τρίτη εικόνα: ο ποιητής ως κληρονόμος πουλιών (στ. 7-11). Ο ποιητής είναι πλέον ο μοναδικός θεματοφύλακας των αξιών που στη σύγχρονη εποχή τείνουν να εκλείψουν. Έχει το χρέος να πετά, ακόμη και με σπασμένα φτερά. Ακόμη και όταν η πραγματικότητα στην οποία ζει τον πληγώνει, ο ίδιος πρέπει να απογειωθεί, γιατί είναι ο μοναδικός που μπορεί να το κάνει κι ο μόνος που έχει τη δυνατότητα που να φέρει λίγο από το φως των αστεριών στη φρίκη του αίματος, των σκοτωμών και του θανάτου και να αναδείξει την πνευματική και ηθική ζωή.

B.1α) Ο εξπρεσιονισμός ως κίνημα καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό άσκησε μεγάλη επίδραση στο Σαχτούρη. Η χρήση εικόνων με έντονα χρώματα γίνεται, λοιπόν, βασικό χαρακτηριστικό του ποιητικού του έργου. Μέσω αυτών αποτυπώνει έναν κόσμο όπου ανατρέπεται η ισορροπία και η λογική. Έτσι και στο ποίημα αυτό τα χρώματα και οι λέξεις ταυτίζονται προσδίδοντας τις ανάλογες διαστάσεις και την προοπτική που επιθυμεί ο ποιητής.

Συγκεκριμένα, η πρώτη εικόνα του ποιήματος (στ. 1-3) χαρακτηρίζεται από το χρώμα της. Η αναφορά στο αίμα και στο χιόνι παραπέμπει άμεσα στο κόκκινο και στο λευκό χρώμα αντίστοιχα. Ενώ η αναφορά στον ουρανό στο γαλάζιο αλλά και στο μαύρο έμμεσα, λόγω της ύπαρξης των αστεριών (στ. 6)

B.1β) Η χρήση των χρωμάτων στο ποίημα έχει χαρακτήρα συμβολικό το κόκκινο είναι το χρώμα της ζωής αλλά και του θανάτου, της φωτιάς, της αγάπης, του πάθους, αλλά και του θυμού, της αλληλοεξόντωσης. Στο ποίημα το κόκκινο είναι το χρώμα του αίματος και δηλώνει την τραυματισμένη ηρεμία και γαλήνη του τόπου, τους πολέμους και τους σκοτωμούς. Το άσπρο του χιονιού συμβολίζει συνήθως την αγνότητα, την ηρεμία και την ελπίδα, την επικράτηση του πνεύματος επί της ύλης,

ενίστε όμως παίζει και το ρόλο της ηρεμίας του θανάτου, καθώς θυμίζει το παγερό και απρόσιτο του σαβάνου. Έτσι, το κόκκινο του μίσους έχει εξαλείψει το άσπρο της ηρεμίας και ο συνδυασμός τους αισθητοποιεί το θάνατο. Παράλληλα, η αναφορά στο λίγο χιόνι δηλώνει τη μικρή ελπίδα που διαφαίνεται για αλλαγή της κατάστασης. Το γαλάζιο είναι το χρώμα του ουρανού, της απόλυτης ελευθερίας, της ουράνιας αλήθειας και της αιωνιότητας. Το μαύρο δηλώνει το πένθος και τη σιωπή. Το αποτέλεσμα του συνδυασμού των χρωμάτων δίνει την εικόνα του ουρανού. Λόγω της πραγματικότητας που ζει ο ποιητής, ο θάνατος έχει απλωθεί παντού και η ηρεμία έχει πεθάνει. Ο ουρανός έχει χάσει το γαλάζιο του χρώμα και ο συνδυασμός του κόκκινου με το άσπρο έχει ως αποτέλεσμα το απόλυτο σκοτάδι, το μαύρο. Τα χρώματα συμπλέκονται κι ως αποτέλεσμα έχουν την αισθητοποίηση του φάσματος της πραγματικότητας.

B.2

Ο τίτλος αποτελείται από ένα άρθρο κι ένα ουσιαστικό, πράγμα που συμβαίνει και σε πολλά ακόμη ποιήματα του Σαχτούρη. Η οριστικοποίηση στόχο έχει να μεταφέρει πιο άμεσα τον αναγνώστη στο κλίμα του έργου αλλά και να συγκεκριμενοποιήσει τον ελεγκτή, ότι δηλαδή πρόκειται για τον ποιητή κι όχι οποιονδήποτε άλλο που θα μπορούσε να φέρει το χαρακτηριστικό αυτό, σε κυριολεκτικό ή μεταφορικό επίπεδο. Παράλληλα, είναι ένας τρόπος για να ορίσει ο ποιητής το χώρο του, ώστε να προετοιμαστεί ο αναγνώστης της ποίησης του για την είσοδο στον μαγικό του κόσμο, όπου κατά κανόνα παρακολουθεί μια παράξενη και ωστόσο γοητευτική μικρή ποιητική ιστορία.

Γ. Το ποιητικό εγώ μπαίνει στο μέσο των δυο εικόνων-ενοτήτων που παρουσιάζουν τον ποιητή έτοιμο να εκτελέσει το χρέος του, καθώς έτσι κι αλλιώς βρίσκεται στο μέσο της απτής πραγματικότητας και της φαντασίας, της γης και του ουρανού. Ο ποιητής είναι πλέον ο μοναδικός θεματοφύλακας των αξιών που στη σύγχρονη εποχή τείνουν να εκλείψουν και ως κληρονόμος πουλιών φέρει βαριά κληρονομιά.

Η εικόνα αυτή του ποιητή παραπέμπει στην απελευθέρωση. Έτσι ο ποιητής-πουλί πετά μακριά από τη νοσηρή πραγματικότητα, κινείται μεταξύ ουρανού και γης, εποπτεύοντας το φως των αστεριών, με σκοπό να επαναφέρει λίγο ουρανό στη γη, να βοηθήσει τις ηθικές αξίες να επανέλθουν στην πραγματικότητα που τις έχει εξορίσει.

Ο ποιητής έχει το χρέος να πετά, ακόμη και με σπασμένα φτερά. Ακόμη κι όταν η πραγματικότητα στην οποία ζει τον πληγώνει, ο ίδιος πρέπει να απογειωθεί, γιατί είναι ο μοναδικός που μπορεί να το κάνει κι ο μόνος που έχει τη δυνατότητα να φέρει λίγο από το φως των αστεριών στη φρίκη του αίματος, των σκοτωμών και του θανάτου.

Δ. Και τα δύο ποιήματα αποτελούν ποιήματα ποιητικής καθώς αναφέρονται στο ρόλο του ποιητή. Χρέος και ευθύνη του ποιητή, λοιπόν, είναι να προάγει τις πνευματικές και ηθικές αξίες στην υλιστική σύγχρονη πραγματικότητα, ακόμα και αν υπάρχουν αντιξοότητες και δυσκολίες (Ρίτσος: «πάλεψε με τις λέξεις...πράγματα», «πλούτισε.....εγκαρτέρηση» Σαχτούρης «πρέπει...αστέρια» «πρέπει.....πετάω»). Και οι δύο ποιητές έχουν βιώσει λόγω κοινωνικοπολιτικών συνθηκών αρνητικές εμπειρίες και έχουν ζήσει τραυματικές καταστάσεις, κάτι που αποτυπώνεται στο έργο τους (Ρίτσος: «τώρα...πλευρά του» Σαχτούρης «έστω....φτερά»). Βέβαια θα πρέπει να επισημάνουμε ως διαφορά την αναφορά

του Ρίτσου στις συνέπειες που έχει για τον ποιητή η προσπάθεια να πραγματοποιήσει το χρέος του.

Ακόμα χαρακτηριστική είναι η αναφορά στην ανοδική πορεία που ακολουθεί ο ποιητής στην προσπάθεια του να οδηγήσει το κοινό του στον πνευματικό χώρο. Έτσι ο Σαχτούρης αναφέρεται στην προσπάθεια να πετάξει στον ουρανό και ο Ρίτσος στο ανέβασμα στην πέτρινη τεράστια σκάλα.

Επίσης υπάρχει κοινή αναφορά στα χρώματα γαλάζιο και κόκκινο καθώς και στα πουλιά που μάλιστα παρουσιάζονται άρρωστα ή χτυπημένα. Παράλληλα υπάρχει στην «Ανταπόδοση» αναφορά στα άστρα τα οποία κινδυνεύουν να σβήσουν («ολονύκτιους.....άστρων») γι' αυτό πρέπει ο ποιητής να διατηρήσει το φως τους, όπως ακριβώς και στον «Ελεγκτή».

Τέλος και στα δυο ποιήματα τονίζεται η ελπίδα με τις αναφορές στην «πεταλούδα», «στ' αλογάκι της Παναγιάς», «στο χιόνι» και «στον ουρανό»

